

Reflection of Human Existence Concept in Aldus Huxley and Flannery O'Connor Fiction: Comparative Study based on Fordism and Divine Theory

Saeid Rahimipour ^{1*} | Gholam Reza Mohammadi ²

1. Corresponding Author, Assistant Professor of English language and Literature, Faculty of language and Literature, Farhangian University, Ilam, Iran.
Email: sdrahimipour@cfu.ac.ir
2. Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Language and Literature, Farhangian University, Ilam, Iran.
Email: gholamreza.mohammadi@cfu.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received: 19/11/2025

Received in revised form:
15/06/2026

Accepted: 17/06/2026

Published online:
22/06/2026

Keywords:

Brave New World,
Wise Blood,
Characterization,
Human Existence.

ABSTRACT

Drawing on a comparative literature approach, this study examines the representation of human existence in Aldous Huxley's "Brave New World" and Flannery O'Connor's "Wise Blood" through characterization, framed by the literary theory of the Divine Mystery. Employing a qualitative research design and comparative content analysis, the study analyzes the narrative structures, characterization, symbolic patterns, and cultural-historical contexts of both novels to identify their shared concerns and fundamental differences in portraying human existence. The findings reveal that Huxley depicts humanity within a Fordist dystopian society dominated by technology, biological engineering, and social control, where individuality, free will, and metaphysical values are progressively replaced by technological determinism. In contrast, O'Connor presents human existence through a Catholic vision grounded in faith, moral responsibility, free will, and metaphysical truth, emphasizing the possibility of redemption through spiritual awakening. Although the two novelists employ distinct philosophical foundations and narrative strategies, both portray the existential crisis of modern humanity by exploring the relationship among human beings, God, technology, and freedom. The study concludes that the principal distinction between Huxley and O'Connor lies in their understanding of the origin, purpose, and meaning of human existence. While Huxley envisions humanity within a technologically regulated and biopolitical social order, O'Connor proposes that genuine human fulfillment can only be achieved through a return to metaphysical truth, faith, and spiritual redemption. Consequently, this research offers a deeper understanding of the philosophical, religious, and literary dimensions of human existence in modern fiction.

Cite this article: Rahimipour, S. & Mohammadi, Gh.R. (2026). Reflection of Human Existence Concept in Aldus Huxley and Flannery O'Connor Fiction: Comparative Study based on Fordism and Divine Theory. *Research in Comparative Literature*, 16 (2), 57-77.

© The Author(s).

Publisher: Razi University

DOI: 10.22126/jccl.2026.13187.2740

Extended abstract

Introduction

This study presents a comparative literary analysis of the representation of human existence in Aldous Huxley's "Brave New World" and Flannery O'Connor's "Wise Blood" through the lens of characterization. The research explores the contrasting philosophical and theological interpretations of human existence in modern literature and examines how characterization reflects these competing worldviews. While Huxley constructs a dystopian society shaped by Fordist ideology, technological determinism, and biopolitical control, O'Connor develops a theological vision grounded in the Catholic concept of the Divine Mystery, wherein human existence is defined through faith, free will, and spiritual redemption.

The study aims to identify the principal similarities and differences between the two authors' conceptions of human existence and the creation of the world, while also evaluating the explanatory power of the Divine Mystery as an interpretative framework for analyzing characterization in "Brave New World." By adopting a comparative literary perspective, this research explores how the two novelists use characterization to express conflicting understandings of humanity, God, technology, freedom, and metaphysical truth, thereby contributing to a deeper understanding of existential thought in modern fiction.

Method

This study employs a qualitative research design grounded in comparative literary analysis and content analysis. The corpus comprises Aldous Huxley's "Brave New World" and Flannery O'Connor's "Wise Blood," chosen for their contrasting philosophical perspectives on human existence. The analysis is conducted within the frameworks of the literary theory of the Divine Mystery and comparative literature. Through close reading, the study examines characterization, narrative structure, symbolic elements, and the cultural and philosophical contexts of both novels. The identified textual patterns are then compared to explore similarities and differences in the representation of human existence, with particular emphasis on the relationships among humanity, God, technology, freedom, and metaphysical meaning.

Conclusion

The comparative analysis demonstrates that Huxley and O'Connor offer fundamentally different interpretations of human existence, despite addressing the same existential concerns.

Huxley presents a technologically regulated and biopolitical vision in which individuality, freedom, and spirituality are subordinated to social stability and scientific control. In contrast, O'Connor portrays human existence as inseparable from faith, free will, and metaphysical truth, emphasizing spiritual redemption as the ultimate purpose of life. The findings further indicate that the literary theory of the Divine Mystery offers an effective interpretative framework for understanding the existential dimensions of "Brave New World," revealing theological implications often overlooked in conventional dystopian readings. Ultimately, the study confirms that characterization serves as the primary narrative device through which novelists express their conflicting philosophical and theological conceptions of humanity. This comparative perspective enhances our understanding of the relationship between literature, existential philosophy, and religious thought in modern fiction.

Results

The comparative analysis reveals that both Brave New World and Wise Blood address the existential crisis of modern humanity; however, they construct fundamentally different philosophical responses through characterization.

Comparative Findings

Analytical Dimension	Brave New World	Wise Blood	Principal Finding
Representation of Human Existence	Defined through technological control and Fordist ideology	Defined through faith, free will, and metaphysical truth	The two novels propose contrasting conceptions of human existence.
Narrative Function of Characterization	Characters symbolize conformity, social conditioning, and biopolitical regulation	Characters undergo spiritual conflict, moral struggle, and the possibility of redemption	Characterization serves different philosophical purposes in each novel.
Relationship between Humanity and Authority	Human beings are subordinated to technology and the World State	Human beings remain responsible before God and moral truth	The source of authority shifts from technological power to divine transcendence.
Concept of Freedom	Freedom is sacrificed for stability and social order	Freedom is presented as a prerequisite for faith and salvation	The novels offer opposing interpretations of human freedom.

The analysis further demonstrates that Huxley's dystopian narrative portrays human identity as a product of technological determinism and social engineering, in which metaphysical values are gradually supplanted by scientific rationality. In contrast, O'Connor structures her narrative around the theological principle of the Divine Mystery, portraying human existence as an

ongoing spiritual journey defined by moral responsibility, free will, and the potential for redemption.

The comparative findings also indicate that the theory of the Divine Mystery offers a productive interpretative framework for analyzing Huxley's novel alongside O'Connor's fiction. Although Huxley does not explicitly use theological discourse, the comparison reveals that the absence of transcendence in his fictional society is a central cause of existential alienation. Consequently, characterization serves as the primary narrative strategy through which both novelists express their contrasting philosophical and theological conceptions of humanity.

بازنمایی مفهوم وجود انسان در داستان‌های آلدوس هاکسلی و فلانری اوکانر:

مطالعه‌ای تطبیقی بر پایه اندیشه فورد و نظریه «راز الهی»

سعید رحیمی پور^{۱*} | غلامرضا محمدی^۲

۱. نویسنده مسئول، استادیار، گروه زبان و ادبیات انگلیسی، دانشکده زبان و ادبیات، دانشگاه فرهنگیان، ایلام، ایران.

رایانامه: sdrahimipour@cfu.ac.ir

۲. استادیار، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده زبان و ادبیات، دانشگاه فرهنگیان، ایلام، ایران.

رایانامه: gholamreza.mohammadi@cfu.ac.ir

اطلاعات مقاله چکیده

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۸/۲۸

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۳/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۲۷

تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۴/۰۱

واژه‌های کلیدی:

دنیای قشنگ نو،

وایز بلاد،

شخصیت پردازی،

ادبیات تطبیقی،

وجود انسان.

ادبیات تطبیقی امکان بررسی آثار ادبی و تحلیل شباهت‌ها و تفاوت‌های آن‌ها را فراهم می‌آورد پژوهش حاضر با هدف تبیین چگونگی بازنمایی مفهوم وجود انسان در دو رمان دنیای قشنگ نو اثر آلدوس هاکسلی و وایز بلاد اثر فلانری اوکانر، با تأکید بر شخصیت پردازی و در چارچوب نظریه «راز الهی»، انجام شده است. این پژوهش با رویکردی کیفی و به روش تحلیل محتوای تطبیقی، ساختار روایی، شخصیت پردازی، نمادها و زمینه‌های فکری و فرهنگی دو اثر را بررسی می‌کند. یافته‌ها نشان می‌دهد که هاکسلی با ترسیم جامعه‌ای دیستوپیایی و مبتنی بر نظام فوردی، انسان را در چارچوب سلطه فناوری، مهندسی زیستی و کنترل اجتماعی بازنمایی می‌کند؛ در مقابل، اوکانر با تکیه بر مبانی کاتولیکی و نظریه «راز الهی»، وجود انسان را در پیوند با ایمان، آزادی، مسئولیت اخلاقی و حقیقت متافیزیکی تفسیر می‌کند. همچنین تحلیل تطبیقی دو رمان آشکار می‌سازد که هر دو نویسنده، با وجود تفاوت در مبانی فکری و شیوه روایت، بحران وجود انسان در جهان مدرن را از خلال شخصیت پردازی به تصویر کشیده‌اند، اما راه‌حل‌های متفاوتی برای مواجهه با این بحران ارائه می‌کنند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد تفاوت بنیادین دیدگاه هاکسلی و اوکانر در تبیین منشأ، غایت و معنای وجود انسان است؛ به گونه‌ای که هاکسلی آینده انسان را در پرتو نظم فناورانه و زیست‌سیاسی ترسیم می‌کند، در حالی که اوکانر راه برون‌رفت از بحران وجود را در بازگشت به حقیقت متافیزیکی، ایمان و رستگاری می‌داند. از این‌رو، مطالعه تطبیقی این دو اثر، ظرفیت تازه‌ای برای فهم ابعاد فلسفی، دینی و ادبی مفهوم وجود انسان در ادبیات معاصر فراهم می‌آورد.

استناد: رحیمی پور، سعید و محمدی، غلامرضا (۱۴۰۵). بازنمایی مفهوم وجود انسان در داستان‌های آلدوس هاکسلی و فلانری

اوکانر: مطالعه‌ای تطبیقی بر پایه اندیشه فورد و نظریه «راز الهی». کاوش نامه ادبیات تطبیقی، ۱۶(۲)، ۵۷-۷۷.

© نویسنده‌گان.

ناشر: دانشگاه رازی

DOI: 10.22126/jccl.2026.13187.2740

۱. پیشگفتار

شیوه داستان‌پردازی نویسندگان از منابع فکری، اعتقادی و ادبی گوناگونی سرچشمه می‌گیرد که بازتاب‌دهنده اندیشه‌های دینی، فلسفی و ادبی آنان است. در پژوهش حاضر، دو شیوه نسبتاً متفاوت روایت داستانی، با تأکید بر عنصر شخصیت‌پردازی و در چارچوب نظریه ادبیات کاتولیک^۱، با یکدیگر مقایسه شده‌اند. هدف این پژوهش، تبیین چگونگی تأثیر دیدگاه‌های دینی و فلسفی بر ساختارهای روایی و بازنمایی شخصیت‌هاست. بدین‌منظور، رمان دنیای قشنگ نو اثر آلدوس هاکسلی^۲ با بهره‌گیری از شیوه‌های شخصیت‌پردازی فلانری اوکانر و بر پایه مبانی نظری ادبیات کاتولیک تحلیل شده است. رویکرد پژوهش بر تحلیل لایه‌های معنایی، بررسی نقش نمادها و عناصر روایی، و مطالعه زمینه‌های فرهنگی - تاریخی استوار است تا شباهت‌ها و تفاوت دیدگاه‌ها در بازنمایی مفهوم وجود انسان آشکار شود. تحلیل نشان می‌دهد که خوانش اوکانری از اثر هاکسلی می‌تواند ابعاد تازه‌ای از تقابل میان مدرنیته و پرسش‌های اخلاقی را آشکار سازد؛ به‌ویژه آنجا که هاکسلی با بهره‌گیری از فضای دیستوپیایی، تأکید بر فناوری و نقد ساختارهای اجتماعی، نسبت به فراموشی تجربه‌های معنوی هشدار می‌دهد. افزون بر این، پژوهش حاضر می‌کوشد ظرفیت ادبیات معاصر را برای تأمل در چیستی انسان و بازاندیشی در دغدغه‌های وجودی تبیین کند. در پایان، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده نقش زبان روایی، بازتاب اجتماعی آثار و تعامل میان ایمان و تجربه فردی را با دقت بیشتری بررسی کنند تا پیوند میان ادبیات و بازسازی تجربه بشری روشن‌تر شود. چنین بازخوانی‌ای می‌تواند به تقویت گفت‌وگوی فرهنگی و اخلاقی و درک عمیق‌تر جایگاه انسان در ادبیات معاصر یاری رساند.

از منظر نظریه ادبیات کاتولیک، روایت‌پرداز^۳ در فرایند آفرینش شخصیت‌ها با مفهوم «راز الهی»^۴ قابل مقایسه است؛ زیرا نویسنده نیز، همانند خالق در جهان داستان، در آفرینش و هدایت شخصیت‌ها نقشی بنیادین ایفا می‌کند. بر این اساس، شخصیت‌های داستانی می‌توانند در روند روایت از استقلال نسبی برخوردار باشند و حتی در برخی موارد برخلاف انتظار نویسنده رفتار کنند. این ویژگی، نوعی آفرینش هنری را بازنمایی می‌کند که از الهام خالق هستی سرچشمه می‌گیرد و از منظر آموزه‌های کاتولیک، با اصل آزادی اراده و خلاقیت انسان سازگار است. با این حال، این پرسش مطرح می‌شود

1. Catalan literature

2. Aldous Huxley

3. Narrator

4. Divine Mystery

که آیا نویسندگان معاصر نیز شخصیت‌های آثار خود را بر پایه چنین مبانی نظری می‌آفرینند یا آنکه الگوهای متفاوتی را برای شخصیت‌پردازی برمی‌گزینند؟ در صورت پذیرش فرض دوم، بررسی نوع شخصیت‌های خلق‌شده و مبانی نظری حاکم بر آفرینش آن‌ها، به‌عنوان یکی از محورهای مهم پژوهش در نقد ادبی قابل بررسی خواهد بود.

از دیدگاه آموزه‌های کاتولیک، انسان در نظام آفرینش «راز الهی» با برخورداری از کرامت، اختیار و آزادی آفریده می‌شود؛ اصلی که از جنبه‌ای جهان‌شمول، فارغ از نژاد، قومیت و مرزهای جغرافیایی، برای همه انسان‌ها اعتبار دارد. بر این اساس، شخصیت‌هایی که نویسندگان در آثار خود می‌آفرینند، اگرچه زائیدهٔ تخیل و خلاقیت ادبی آنان هستند، ریشه در موهبتی دارند که از «راز الهی» سرچشمه می‌گیرد؛ هرچند ماهیت و شیوه بازنمایی این آفرینش با آفرینش الهی یکسان نیست. در تبیین این دیدگاه، پرسشی^۱ بیان می‌کند که مخلوقات «راز الهی» از نیستی^۲، پاک، روحانی و برخوردار از کمال ذاتی آفریده می‌شوند، در حالی که آفرینش نویسندگان بر ایده‌ها، تجربه‌ها و الگوهای ذهنی آنان استوار است. تمایز بنیادین این دو گونه آفرینش در آن است که انسان نمی‌تواند سرچشمه الهام و خلاقیت را به‌طور کامل به خود نسبت دهد؛ بلکه توان آفرینش هنری را موهبتی می‌داند که از «راز الهی» سرچشمه می‌گیرد و بدون آن، خلق و سامان‌بخشی هر اثر هنری امکان‌پذیر نخواهد بود. بر این مبنا، پژوهش حاضر می‌کوشد رمان دنیای قشنگ نو اثر آلدوس هاکسلی را از منظر نظریه ادبی فلانری اوکانر و با تأکید بر عنصر شخصیت‌پردازی بازخوانی کند و به پرسش‌های اصلی پژوهش پاسخ دهد. انتظار می‌رود نتایج این پژوهش زمینه بازاندیشی در برخی دیدگاه‌های موجود و ارائه تبیینی دقیق‌تر از دغدغه‌های وجودی انسان را فراهم آورد.

۲. پرسش‌های پژوهش

۱. وجوه اشتراک و افتراق دیدگاه‌های آلدوس هاکسلی و فلانری اوکانر درباره مفهوم وجود انسان و آفرینش جهان در رمان‌های دنیای قشنگ نو و وایز بلاد چیست؟
۲. نظریه «راز الهی» در خوانش شخصیت‌پردازی رمان دنیای قشنگ نو چه ظرفیت‌هایی برای تحلیل مفهوم وجود انسان فراهم می‌آورد؟

1. Percy

2. Creation ex nihilo

۳. مرور ادبیات مرتبط

مقایسه آثار هنری منجر به ظهور اندیشه‌های نو و لایه‌های عمیق‌تری از معنا می‌شود که به ترتیب ذهن پژوهشگران و خوانندگان را بارور می‌سازد. هاکسلی به عنوان نویسنده‌ای دیستوپیایی شناخته می‌شود و آثارش بیش از هر چیز از این منظر مورد بررسی قرار گرفته‌اند. چنان‌که هریس یادآور می‌شود:

«در حالی که مفهوم آرمان‌شهر^۱ نخستین‌بار با انتشار اثر آرمان‌شهر از سِر توماس مور^۲ در قرن شانزدهم وارد جهان ادبیات شد، آثار اخیر در یک قرن گذشته عمدتاً تمرکز خود را به زیرژانر دیستوپا معطوف کرده‌اند (Harris, 2020, p. 6). در دل همین روایت‌های دیستوپیایی، ایده جهان حقیقی آرمان‌شهری از طریق مقایسه‌ی متقابل عناصر دیستوپا پدیدار شده است. این آثار مشکلاتی را پیش‌بینی کرده‌اند که در مسیر بشریت قرار دارد؛ از جمله «خطرات احتمالی ناشی از ناسازگاری ذهنیت سرمایه‌داری با اخلاق و معنویت». این امر عمق تأثیرگذاری مضامینی را نشان می‌دهد که این آثار در سطوح آموزشی ملی بر جای گذاشته‌اند.

در بررسی‌های اخیر ادبی، مقایسه متقابل آثار هنری مختلف توجه چشمگیری را به خود جلب کرده است. از این رهگذر، مسیر برای گسترش مضامین و ظهور درون‌مایه‌های تازه فراهم می‌شود. در این راستا می‌توان به پژوهش‌های زیر اشاره کرد: هلال کایا مدرنیته در دنیای قشنگ نو هاکسلی و مؤسسه تنظیم زمان تیننار را مقایسه کرده است؛ یویو چن و دیوید ی. یانگ (چنگ و ینگ) در پژوهش خود با عنوان تأثیر سانسور رسانه‌ای: ۱۹۸۴ یا دنیای قشنگ نو؟ به بررسی تأثیرات فرهنگی این دو اثر پرداخته‌اند؛ ایکو به تحلیل پیش‌فرض‌ها و مفروضات زبانی‌ناهم‌پوش در رمان خون دانای فلانری اوکانر پرداخته و در این مسیر واقعیت مسیحیت و چگونگی درگیری قهرمان اوکانر با پیش‌فرض‌های مرتبط با حقیقت و واقعیت را معرفی کرده است.

فلانری اوکانر^۳، رمان‌نویس آمریکایی، در ایالت جورجیا رشد یافت و عمدتاً درباره موضوعات روستایی و دینی، از جمله رابطه میان خدا و انسان، قلم می‌زد. اثر مشهور او از ما بهتران (۱۹۵۲) مستقیماً به همین موضوعات می‌پردازد. در این اثر، شخصیت خیالی «هیزل موتس»^۴ علیه کلیسا شورش می‌کند

1. Utopia

2. Sir Thomas More

3. Flannery O'Connor

4. Hazel Motes

و می‌کوشد کلیسایی بی‌مسیح بنا کند. در این مسیر به مبلغ ضددینی بدل می‌شود و در جستجوی نجات از این طریق است تا به «خدای حقیقی» دست یابد. اما در نهایت در تلاش خود ناکام می‌ماند و با کور کردن خویش، نوعی عمل کفاره‌جویانه انجام می‌دهد. اوکانر در برقراری پیوندی درست میان خداوند و شخصیت‌های داستانی‌اش موفق بوده است و توانسته نظریه‌ی ادبی «راز الهی» را در روایت‌های داستانی خویش به‌خوبی معرفی کند.

آلدوس هاکسلی، نویسنده‌ی انگلیسی، به‌عنوان نابغه‌ای بسیار هوشمند و طنزپرداز با افکار دیستوپیایی شناخته می‌شود. او بیش از هر چیز به خاطر رمان دنیای قشنگ نو شهرت دارد، که در آن کنترل‌کنندگان جهانی را به تصویر می‌کشد که می‌کوشند سرنوشت و آفرینش انسان‌ها را در سراسر زمین از طریق قدرت فناوری مهار کنند. «مصطفی موند»، شخصیت محوری رمان، یکی از ده کنترل‌کننده‌ی جهانی است که سعی دارد با آموزش و تربیت افراد، جهان را طبق اصول ساختگی و زمینی «فوردی» اداره کند. هاکسلی دنیای قشنگ نو را در سال ۱۹۳۲ به‌عنوان «رمان اندیشه» نگاشت. این اثر به‌عنوان رمان اندیشه یا رمان دیستوپیایی شناخته می‌شود که پیشرفت‌های سریع فناوری و پیامدهای آن بر زندگی انسان در دوران مدرنیسم و پست‌مدرنیسم را افشا و نقد می‌کند. او مکان وقوع داستان را در مجموعه‌ای رزروی برای کلون‌سازی انسان قرار می‌دهد و زمان آن را بین دو جنگ جهانی تعیین می‌کند. شخصیت‌پردازی در این رمان با دقتی ظریف انتخاب شده تا مضمون یا مضامین مدنظر نویسنده را بازتاب دهد و از این‌رو، اثر را در زمره‌ی رمان‌های دیستوپیایی قرار می‌دهد، چراکه به آشوب گسترده در جامعه‌ی آن زمان می‌پردازد. جنجال محوری درون‌مایه‌ی رمان از تفاوت در وسواس‌های وجودی نویسندگان نشأت می‌گیرد که جهت‌گیری اثر را به سوی تبلور نوعی گرایش اگزیستانسیالیستی سوق می‌دهد.

۳. شخصیت‌پردازی در آثار هاکسلی

مصطفی موند^۱، یکی از ده کنترل‌کننده‌ی جهانی و در نقش پادشخصیت^۲، می‌کوشد مخلوقات انسانی را زیر سلطه و اراده‌ی خود نگاه دارد، اما آنان گرایش ذاتی به سوی جهان طبیعی و بدوی از خود نشان می‌دهند. شخصیت اصلی رمان، برنارد مارکس، انسانی مهندسی‌شده به صورت مصنوعی است

1. Mustapha Mond

2. antagonist

که تحت نظارت مستقیم مصطفی موند، کنترل‌کننده جهانی، قرار دارد. او به دلیل نوعی نقص یا سوءرفتار در روند خلق مصنوعی خود، دارای ویژگی‌هایی خاص و متمایز از دیگر آلفاها در جهان متمدن است. در کنار او، شخصیتی به نام «جان وحشی» قرار دارد؛ او حاصل پیوند زنی به نام «لیندا» که خود به صورت مصنوعی خلق شده بود و مردی به نام «توماس» است، اما خود جان برخلاف والدینش به صورت طبیعی متولد شده و بعدها به دنیای متمدن بازگردانده می‌شود. آخرین شخصیت زن برجسته رمان، «لیندا» است که در آغاز عضوی از جهان متمدن بود، اما بخش عمده‌ای از کودکی خود را در دنیای بدوی سپری کرده و هر دو نوع تجربه زندگی بدوی و متمدن را از سر گذرانده است. هاکسلی از خلال چنین شخصیت‌های چندوجهی و دقیق، کوشیده است فلسفه‌ی وجود را در بستر جهان داستانی خویش بازآفرینی کند؛ فلسفه‌ای که می‌تواند بازتابی در مقیاس خرد از واقعیتی کلان‌تر در جامعه انسانی آینده باشد.

۱-۳. رویکرد هاکسلی

در کنار دوگانگی میان دنیای بدوی و متمدن در آثار هاکسلی و نیز معیارهای اخلاقی نافی یا مؤمن در آثار اوکانر، نشانه‌های مکانی در دو رمان از جمله کلیساها و مجتمع‌های انسانی و سایر عناصر داستانی، بر وجه اشتراک رویکرد این دو نویسنده در جستجوی جهان آرمان‌شهری تأکید دارد؛ جریانی که در شور، تلاش و کوشش شخصیت‌ها برای درک منطق آفرینش خود تبلور می‌یابد.

هاکسلی جهانی را به تصویر می‌کشد که در آن شخصیت‌ها همگی در قالبی یکنواخت، از نظر شکل، شیوه اندیشیدن، آرزوها و نگرش به زندگی و مرگ، خلق شده‌اند. این هماهنگی از طریق کنترل دقیق احساسات آن‌ها با مواد شیمیایی سرخوش‌کننده، اصول ایدئولوژیک و آموزش‌های نظام‌مند تحقق می‌یابد. او برای تقویت این ساختار، هر از چندگاهی شخصیت‌ها را به «دنیای بدوی» می‌فرستد تا تلخی‌های آن جهان، دلبستگی‌های محدود و شرایط رقت‌بار زندگی را تجربه کنند؛ تجربه‌هایی که تخیل مأموران بازگشته را به چالش می‌کشد و در بازگشت، آنان را به یقین از «کمال شرایط» در جهان مصنوعی خودشان می‌رساند.

شخصیت‌های طبقه‌بندی‌شده در گروه‌های مختلف، از جمله آلفاها و بتاها، موجب تشدید حس رضایت و شادی در جهان مصنوعی‌ای می‌شوند که تحت اصول و قوانین «فوردی» اداره می‌شود. از رهگذر چنین شیوه‌ای در شخصیت‌پردازی، هاکسلی جهان آینده‌ای را تصور می‌کند که ساکنانش انسان‌هایی مهندسی‌شده و شبیه‌سازی‌شده‌اند و در تضاد کامل با ماهیت طبیعی انسان رفتار می‌کنند. او با

این شیوه هشدار می‌دهد که آنچه امروزه بر روی گیاهان و حیوانات انجام می‌شود، ممکن است در آینده به تولید انبوه انسان‌ها بینجامد؛ امری که خود نمود یک «آرمان‌شهر پسامدرن طبیعی» در حیات بشر خواهد بود و مسئله وجود انسان معنایی جدید می‌یابد.

در نهایت، نتیجه شخصیت‌پردازی هاکسلی در این است که، هرچند «مردم در جامعه‌ای با کنترل دقیق، تمام نیازهای لذت‌جویانه آنی خود را برآورده می‌کنند، اما قهرمان داستان دست به خودکشی می‌زند، زیرا نیازهای عمیق‌تر روان انسان سرکوب شده‌اند» (Anthony, 2007, p. 16). تکنیک‌های شخصیت‌پردازی هاکسلی در خلق موجوداتی که تحت کنترل انسان‌های دیگرند، یادآور بسیاری از پدیده‌های نکوهیده تاریخ بشر است و در عین حال، جهانی را به تصویر می‌کشد که در آن نظامی فراگیر همه‌چیز را کنترل می‌کند؛ چنان‌که «دولت جهانی بر انسان‌ها حکم می‌راند و با ازخودبیگانگی، آنان را در پیکره اجتماعی دولت جهانی جذب می‌کند، جایی که «همه متعلق به همه‌اند» (Huxley, 1932, p. 37). حمامره این وضعیت را نشانه‌ای از فروپاشی فردگرایی و اسارت جاودانه آن در پیکره اجتماعی دولت جهانی می‌داند (Hamamra 2017, p. 14). هاکسلی با خلق دو جهان متقابل دنیای وحشی با تمامی مظاهر بدویت و دنیای متمدن با همه رفاه و امکاناتش قدرت خود را در سامان‌دهی این تقابل پارادوکسیکال نشان می‌دهد. تردد مکرر شخصیت‌ها میان این دو جهان، بر شدت تضاد و تأمل در ماهیت واقعیت انسانی می‌افزاید.

۴. تحلیل

در چارچوب اگزیستانسیالیسم^۱ کاتولیکی، سنت آتاناسیوس^۲ چنین می‌گوید: «انسان به‌طور طبیعی فانی است، زیرا از نیستی آفریده شده است؛ با این حال، او شباهت به آن کسی دارد که هستی مطلق است، و اگر آن شباهت را از طریق تأمل مداوم حفظ کند، طبیعت [سقوط کرده] او از قدرت فساد محروم می‌شود و او در حالت فسادناپذیر باقی می‌ماند» (Athanasius, 1944, chap. 4, sec. 6). این گزاره، انسان‌شناسی الهیاتی ارائه می‌دهد که در آن کرامت انسان نه صرفاً بر مبنای داشتن شعور یا اراده، بلکه بر اساس شباهت بنیادین به وجود مطلق استوار است (همان). این شباهت از طریق نیایش، تأمل و پذیرش عشق الهی زنده می‌ماند و مانع تسلیم کامل آدمی به فساد می‌شود (همان). در بافت

1. Existentialism
2. Saint Athanasius

نظری این پژوهش، چنین بینشی کلید فهم نحوه مواجهه نویسندگان مورد بررسی، به ویژه اوکانر، با پرسش‌های وجودی است؛ زیرا نشان می‌دهد چگونه عناصر دینی و امید نجات‌بخش می‌توانند ساختار اخلاقی و جهت‌گیری روایی شخصیت‌ها را شکل دهند.

چنین نگرش دینی، افق‌های تازه‌ای را برای اندیشمندان گشوده است. اوکانر کوشیده است آثار ادبی و به ویژه شخصیت‌های داستانی خود را به گونه‌ای بیافریند که بازتاب‌دهنده قدرت خلاقه‌ی غیرمستقیم «راز الهی» باشند؛ از این رو، آفرینش ادبی را نه صرفاً حاصل اراده‌ی نویسنده، بلکه جلوه‌ای از مشارکت انسان در حقیقت متعالی می‌داند (O'Connor, 1969, p. 67; Smithson, 2023, p. 4). او چنان به این نگرش پایبند است که نقش نویسنده را مستقل از منشأ متافیزیکی آفرینش نمی‌بیند و خلاقیت ادبی را وابسته به فیض و حقیقت الهی می‌داند (همان). فلائری اوکانر، به عنوان نویسنده‌ای راست‌گیش کاتولیک، کوشید باورهای ایمانی خود را در بنیان رمان‌ها و دیگر آثار ادبی‌اش متجلی سازد (Wilson, 2023, p. 56; Smithson, 2023, p. 5). در مقابل، آلدوس هاکسلی، فارغ از باورهای شخصی خود، در دنیای قشنگ نو جوهر وجود و آفرینش را بر پایه اصول فوردی و نظام دولت جهانی به چالش می‌کشد (Huxley, 1932, pp. 36–41; Fayz, Patel, & Zhang, 2024, p. 348). در برجسته‌سازی مبانی دینی آثار اوکانر و هاکسلی، پژوهش حاضر تجلی دینی، متافیزیکی و علمی مفهوم وجود را در چارچوب شخصیت «مصطفی موند» به عنوان مجری نظام فوردی، به صورت تطبیقی بررسی می‌کند تا تفاوت‌های بنیادین این نگرش با الگوی آفرینش مبتنی بر سنت کاتولیکی را تبیین کند.

از دیدگاه نظریه ادبی کاتولیکی، آفرینش ادبی می‌تواند بازتابی از «راز الهی» باشد؛ از این رو، جهان داستانی هاکسلی از منظر محتوا و ساختار بررسی می‌شود تا نسبت آن با مبانی انسان‌شناختی و هستی‌شناختی سنت کاتولیکی روشن گردد (O'Connor, 1969, p. 72; Athanasius, 1944, chap. 4, sec. 6). از نظر اوکانر، هم آفریننده و هم آفریده، به صورت مستقیم یا غیرمستقیم، بازتابی از حقیقت الهی‌اند و آفرینش ادبی زمانی معنا می‌یابد که در پیوند با این حقیقت فهم شود (همان). بر همین اساس، پژوهش حاضر می‌کوشد نحوه بازنمایی راز الهی و مفهوم آفرینش را در آثار هاکسلی و اوکانر به صورت تطبیقی تحلیل کند و نسبت میان نویسنده، شخصیت‌های داستانی و مفهوم آفرینش را در چارچوب مبانی فکری این دو نویسنده تبیین نماید. در این زمینه، مقایسه دو اثر را می‌توان با تمثیل مشهور آگوستین درباره «داستان گلابی‌ها» روشن‌تر ساخت؛ آنجا که می‌نویسد: «گلابی‌هایی که

دزدیدیم زیبا بودند، زیرا از سوی تو آفریده شده بودند... و اگر لقمه‌ای از آن گلابی‌ها خوردم، آن گناه بود که طعمش را شیرین می‌کرد» (Augustine, 1991, bk. 2, chap. 4, p. 31). این روایت نشان می‌دهد که مسئله اصلی نه خودِ کنش، بلکه جهت‌گیری اراده انسان در برابر خیر مطلق است؛ مفهومی که در تحلیل شخصیت‌های دو رمان نیز جایگاهی اساسی دارد.

با آگاهی از اینکه جهان معاصر در معرض تفسیرهای گوناگون مادی قرار گرفته است، اوکانر، به‌طور ضمنی، خود را نویسنده‌ای کاتولیک معرفی می‌کند و می‌کوشد محبت و فیض «راز الهی» را در آفرینش جهان و آثار ادبی بازتاب دهد (O'Connor, 1969, p. 32; Wilson, 2023, p. 58). شخصیت «هیزل موتس»، قهرمان رمان وایز بلاد، نمونه‌ای برجسته از بازنمایی دغدغه‌های دینی و وجودی در آثار اوکانر است (O'Connor, 1952, p. 58). هیزل موتس در گفت‌وگویی با یکی از شخصیت‌های رمان می‌گوید: «فکر می‌کنی نجات یافته‌ای، نه؟» و سپس می‌افزاید: «می‌توانم شوق عیسی را در صدايت بشنوم» (همان). این گفت‌وگو تقابل میان ایمان، تردید و جست‌وجوی حقیقت را در جهان داستانی اوکانر آشکار می‌سازد و نشان می‌دهد شخصیت‌های او همواره در کشاکش میان فیض الهی و اراده انسانی قرار دارند (O'Connor, 1969, p. 112; Smithson, 2023, p. 5). اوکانر با بهره‌گیری از ابهام در سرنوشت شخصیت‌ها، عناصر گروتسک و موقعیت‌های چالش‌برانگیز، وضعیت روحی و ذهنی انسان را به تصویر می‌کشد و از این رهگذر، مفاهیم دینی و وجودی را در ساختار روایت برجسته می‌سازد (Wilson, 2023, p. 62; Smithson, 2023, p. 6).

از دیدگاه اوکانر، راز الهی انسان را «به صورت و شباهت خود» می‌آفریند (پیدایش، ۱: ۲۶-۲۷) و از این رو، نویسنده نیز در مقام آفریننده اثر ادبی می‌کوشد این حقیقت را در شخصیت‌ها و جهان داستانی خود بازتاب دهد (O'Connor, 1969; Athanasius, 1944, chap. 4, sec. 6). در پرتو این نگرش، تردیدهای اولیه نسبت به شخصیت‌های مهندسی‌شده و علمی‌دنیای قشنگ نو به تدریج آشکار می‌شود؛ زیرا هرچه واقعیت وجود انسان در چارچوب انسان‌شناسی متافیزیکی اوکانر بررسی شود، ابعاد انتقادی جهان آینده‌ای که هاکسلی ترسیم کرده است، روشن‌تر می‌گردد (Huxley, 1932; Fayz, 2024, p. 352). در اندیشه اوکانر، میان مرگ دنیوی و حیات پس از رستاخیز پیوندی ناگسستنی برقرار است و همین پیوند، معنای وجود انسان را در پرتو فیض الهی تبیین می‌کند (همان؛ Wilson, 2023, p. 63). از این منظر، انسان موجودی است که هویت و غایت او در نسبت با راز الهی معنا می‌یابد، نه در چارچوب اصول مادی گرایانه و نظام فوردی حاکم بر جهان دنیای قشنگ

نو (Huxley, 1932; Hamamra, 2017, p. 15).

او کانر به خوبی آگاه است که خوانندگان ممکن است برداشت‌های متفاوتی از آثار او داشته باشند؛ با این حال، تأکید او بر آن است که حقیقت ادبی از رهگذر بازنمایی تجربه انسانی و فیض الهی آشکار می‌شود، نه صرفاً از طریق تفسیرهای متنوع مخاطبان (O'Connor, 1969). از این منظر، بررسی رمان دنیای قشنگ نو مستلزم واکاوی مبانی فلسفی و متافیزیکی حاکم بر جهان داستانی هاکسلی است؛ مبانی‌ای که ساختار روایت، شخصیت‌پردازی و مفهوم آفرینش را شکل می‌دهند (Huxley, 1932,; Hamamra, 2017, p. 14). در حالی که او کانر بر ماندگاری تصویر متافیزیکی اثر ادبی و پیوند آن با حقیقت دینی تأکید می‌کند (O'Connor, 1969)، هاکسلی جهانی را ترسیم می‌کند که در آن آفرینش انسان و سامان اجتماعی بر پایه اصول فوردی، مهندسی زیستی و جبر اجتماعی استوار است (Fayz, Patel, & Zhang, 2024, p. 348; Aghir, 2022, p. 156). پابندی او کانر به مبانی کاتولیکی را می‌توان واکنشی به فاصله گرفتن ادبیات مدرن از بنیان‌های متافیزیکی دانست (Wilson, 2023, p. 64). در مقابل، جهان دنیای قشنگ نو بازتاب نوعی جبرگرایی اجتماعی و زیست‌سیاسی است که بر اساس اصول فوردی شکل گرفته است؛ در حالی که او کانر معتقد است: «هرچه نویسنده بیشتر بنویسد، از اندیشه‌های جبرگرایانه فاصله می‌گیرد» (O'Connor, 1969).

از منظر ادبی، دنیای قشنگ نو بازتابی از نگرانی هاکسلی نسبت به گسترش فناوری، مهندسی زیستی و سلطه نظام‌های تمامیت‌خواه بر سرنوشت انسان است؛ نگرانی‌ای که بسیاری از پژوهشگران آن را نقدی بر مدرنیته، جبرگرایی و تضعیف آزادی فردی دانسته‌اند (Buchanan, 2002, p. 78; Hamamra, 2017, p. 13; Fayz, Patel, & Zhang, 2024, p. 351). آزادی فردی در برابر ثبات اجتماعی و کنترل سیاسی جایگاه خود را از دست می‌دهد و شادی نیز، به جای آنکه حاصل انتخاب آزاد انسان باشد، به وسیله ساختار قدرت هدایت و مدیریت می‌شود (Huxley, 1932, pp. 220–240). چنان‌که فرّاج در تحلیل این رمان می‌نویسد: «در این دولت تمامیت‌خواه، آزادی وجود ندارد؛ شادی مردم توسط حاکمانشان کنترل می‌شود و آنان حتی حق شاد نبودن را نیز ندارند» (Farag, 2016, p. 59). این برداشت نشان می‌دهد که هاکسلی جامعه‌ای را ترسیم می‌کند که در آن کنترل زیستی و ایدئولوژیک، جایگزین اختیار، آزادی و مسئولیت فردی شده است.

۵. سبک روایت

از دیدگاه فلائری اوکانر، منشأ آفرینش هنری در «راز الهی» نهفته است و نویسنده تنها زمانی می‌تواند به حقیقت وجود انسان نزدیک شود که به شخصیت‌های خود آزادی انتخاب و امکان آشکار ساختن حقیقت درونی‌شان را بدهد (O'Connor, 1969, p. 111). بر همین اساس، او در رمان وایز بلاد شخصیت «هیزل موتس» را می‌آفریند؛ شخصیتی که با انکار مسیح، تأسیس «کلیسای بدون مسیح» و مخالفت آشکار با آموزه‌های دینی، در حقیقت درگیر عمیق‌ترین پرسش‌های مربوط به ایمان، گناه و رستگاری است (O'Connor, 1952, p. 99–101). از این منظر، مخالفت هیزل موتس با دین بیش از آنکه بیانگر نفی مطلق ایمان باشد، بازتاب بحران وجودی انسانی است که در جست‌وجوی حقیقت، پیوسته با خداوند در کشمکش است (Wilson, 2023, p. 59; Smithson, 2023, p. 4). در مقابل، هاکسلی در رمان دنیای قشنگ نو شخصیت‌هایی را تصویر می‌کند که از آغاز زندگی، بر اثر شرطی‌سازی روانی، مهندسی زیستی و نظام فوردی، از آزادی انتخاب محروم شده‌اند و مسیر زندگی آنان از پیش تعیین شده است (Huxley, 1932, p. 16–27; Hamamra, 2017, p. 14). بنابراین، تفاوت بنیادین سبک روایت این دو نویسنده در نحوه بازنمایی اختیار انسان آشکار می‌شود؛ اوکانر شخصیت را در مسیر انتخاب، تردید و امکان رستگاری قرار می‌دهد، در حالی که هاکسلی انسانی را به تصویر می‌کشد که آزادی او پیش از هر انتخابی، به وسیله نظام اجتماعی و فناوری سلب شده است.

می‌توان هیزل موتس را بازتابی از بخشی از دغدغه‌های فکری و الهیاتی فلائری اوکانر دانست، اما او هرگز سخنگوی مستقیم نویسنده نیست؛ بلکه شخصیتی مستقل است که در جریان روایت، برخلاف انتظار مخاطب و حتی در تقابل با باورهای آشکار دینی، مسیر وجودی خود را دنبال می‌کند (O'Connor, 1969, p. 112; Ikeo, 2018, p. 195). همین استقلال شخصیت، یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های سبک روایت اوکانر به شمار می‌آید؛ زیرا حقیقت از نظر او نه در شخصیت‌های کاملاً نیک، بلکه در کشمکش، تردید، گناه و امکان بازگشت به رستگاری آشکار می‌شود (Smithson, 2023, p. 62; Wilson, 2023, p. 5). از همین رو، هیزل موتس با انکار مسیح، تأسیس «کلیسای بدون مسیح» و مخالفت با نهادهای رسمی دین، می‌کوشد برداشت تازه‌ای از حقیقت و ایمان ارائه دهد؛ اما همین طغیان، او را ناخواسته در مسیر مواجهه با حقیقتی قرار می‌دهد که از آغاز در پی گریز از آن بوده است (O'Connor, 1952, p. 101–108). در مقابل، هاکسلی در دنیای قشنگ نو شخصیت‌هایی را روایت می‌کند که امکان چنین کشمکش وجودی را ندارند؛ زیرا نظام فوردی پیش

از شکل‌گیری آگاهی، اراده و انتخاب آنان را با شرطی‌سازی روان‌شناختی و مهندسی زیستی محدود کرده است (Huxley, 1932, p. 23–35; Hamamra, 2017, p. 15). این تفاوت نشان می‌دهد که در روایت اوکانر، حقیقت از دل آزادی و تجربه زیسته شخصیت پدیدار می‌شود، در حالی که در روایت هاکسلی، حقیقت زیر سلطه ساختارهای قدرت و فناوری قرار می‌گیرد.

اوکانر با تکیه بر سنت الهیاتی کاتولیک، شخصیت‌های داستانی خود را دارای اختیار و مسئولیت اخلاقی می‌داند؛ از این‌رو، آنان در برابر انتخاب‌های خویش پاسخ‌گو هستند و مسیر زندگی‌شان نه بر پایه جبر، بلکه بر اساس تصمیم‌ها و کنش‌های فردی شکل می‌گیرد (O'Connor, 1969, p. 114). این نگرش در رمان وایز بلاد به‌خوبی در شخصیت هیزل موتس نمود می‌یابد؛ شخصیتی که با وجود انکار مسیح، تأسیس «کلیسای بدون مسیح» و مخالفت با نهادهای دینی، پیوسته با مسئله گناه، حقیقت و رستگاری درگیر است و در نهایت، مسیر زندگی او به نوعی مواجهه دوباره با ایمان و رنج درونی منتهی می‌شود (O'Connor, 1952, p. 101–108, 228–232). از این منظر، اوکانر گناه را نه صرفاً به‌عنوان انحراف اخلاقی، بلکه به‌مثابه بستری برای آشکار شدن حقیقت وجود انسان و امکان بازگشت به فیض الهی روایت می‌کند (Wilson, 2023, p. 63; Smithson, 2023, p. 6). این شیوه روایت، تفاوت بنیادین او با هاکسلی را آشکار می‌سازد؛ زیرا در دنیای قشنگ نو شخصیت‌ها پیش از آنکه فرصت انتخاب اخلاقی پیدا کنند، تحت تأثیر شرطی‌سازی، مهندسی زیستی و ساختار قدرت فوردی قرار گرفته‌اند و آزادی وجودی آنان از ابتدا محدود شده است (Huxley, 1932, p. 18–31; Hamamra, 2017, p. 14).

هیزل موتس در رمان وایز بلاد و مصطفی موند در رمان دنیای قشنگ نو هر دو در پی ارائه برداشتی تازه از نظم جهان‌اند، اما مسیر آنان از مبانی کاملاً متفاوتی سرچشمه می‌گیرد. هیزل موتس با تأسیس «کلیسای بدون مسیح» می‌کوشد بنیان‌های سنتی ایمان را به چالش بکشد و از رهگذر انکار، به حقیقتی تازه دست یابد (O'Connor, 1952, p. 101–108). در مقابل، مصطفی موند، به‌عنوان یکی از مدیران «دولت جهانی»، نظامی را نمایندگی می‌کند که در آن ثبات اجتماعی، کنترل زیستی، حذف دین و محدودسازی آزادی فردی بر هر ارزش دیگری مقدم شمرده می‌شود (Huxley, 1932, p. 199–229). با وجود این، هاکسلی جهان پیشین را به‌طور کامل حذف نمی‌کند، بلکه با حفظ «منطقه وحشی‌ها» امکان مقایسه میان تمدن فوردی و زندگی طبیعی را برای خواننده فراهم می‌آورد تا پیامدهای پیشرفت فناوریانه و حذف معنویت را به شیوه‌ای انتقادی به نمایش بگذارد (Huxley, 1932).

نسبت با متافیزیک بررسی می‌کنند؛ با این تفاوت که اوکانر بحران ایمان را مقدمه‌ای برای امکان رستگاری می‌داند، در حالی که هاکسلی سلطه علم، فناوری و فوردیسم را منشأ بحران هویت و ازخودبیگانگی انسان معرفی می‌کند (Farag, 2016, p. 59; Buchanan, 2002, p. 82). همچنین، شخصیت برنارد مارکس پس از مواجهه با «جان وحشی» و ورود به منطقه وحشی‌ها، بیش از پیش با شکاف میان زندگی طبیعی و جامعه شرطی‌شده روبه‌رو می‌شود؛ تقابلی که ضعف‌های نظام فوردی را آشکار می‌سازد (Huxley, 1932, pp. 85–125). در سوی دیگر، اوکانر معتقد است ادبیات زمانی می‌تواند حقیقت انسان را آشکار کند که خواننده را با واقعیت گناه، رنج و امکان فیض الهی مواجه سازد؛ از همین رو تأکید می‌کند که اگر آثارش هراس‌انگیز به نظر می‌رسند، این هراس از مواجهه انسان با حقیقت وجود خویش سرچشمه می‌گیرد (O'Connor, 1969, pp. 34–36).

در مقابل، هاکسلی شخصیت‌های خود را در رفاه و ثبات ظاهری جامعه فوردی قرار می‌دهد، اما این آسایش مصنوعی همواره با نوعی خلأ معنوی و بحران هویت همراه است. «جان وحشی» و مادرش «لیندا»^۱ که سال‌ها در «منطقه وحشی‌ها» زندگی کرده‌اند، پس از ورود به جامعه فوردی، ناتوان از پذیرش ارزش‌های آن هستند؛ زیرا تجربه زیسته آنان بر مفاهیمی چون خانواده، رنج، عشق و دین استوار است، در حالی که این مفاهیم در دولت جهانی به سود ثبات اجتماعی حذف یا بازتعریف شده‌اند (Huxley, 1932, pp. 110–153). از این منظر، هاکسلی با قرار دادن جان وحشی در برابر مصطفی موند، تقابل دو نظام فکری را به نمایش می‌گذارد: یکی مبتنی بر آزادی، رنج و جست‌وجوی معنا، و دیگری مبتنی بر کنترل، مصرف‌گرایی و حذف متافیزیک (Huxley, 1932, pp. 229–240). Hamamra, 2017, p. 15. در مقابل، اوکانر منشأ آفرینش انسان و نویسنده را در «راز الهی» جست‌وجو می‌کند و بر این باور است که شخصیت داستانی، هرچند از آزادی انتخاب برخوردار است، در نهایت در نسبت با حقیقت، گناه و امکان رستگاری معنا می‌یابد (O'Connor, 1969, pp. 114–116). از این رو، هیزل موتس آزاد است که راه انکار یا ایمان را برگزیند، اما همین آزادی او را به مواجهه‌ای عمیق با حقیقت وجودی خویش سوق می‌دهد (O'Connor, 1952, pp. 228–232). در مقابل، در جهان هاکسلی، مشروعیت قدرت مصطفی موند نه بر بنیان یک منشأ متافیزیکی، بلکه بر

اقتدار علم، فناوری، شرطی‌سازی روان‌شناختی و ایدئولوژی فوردی استوار است؛ ازاین‌رو، نویسنده با طرح این تقابل، دو الگوی متفاوت از منشأ نظم، حقیقت و معنای وجود انسان را در برابر یکدیگر قرار می‌دهد (Farag, 2016, p. 60; Fayz, Patel, & Zhang, 2024, p. 352).

بسیاری از پژوهشگران، آثار فلائری اوکانر را بر پایه پیوند میان رنج، فیض و امکان رستگاری تحلیل کرده‌اند و جهان داستانی او را جهانی می‌دانند که حتی در تاریک‌ترین لحظات نیز امکان مواجهه با حقیقت و فیض الهی در آن وجود دارد (Smithson, 2023; Wilson, 2023). در مقابل، هاکسلی با خلق شخصیت مصطفی موند، چهره‌ای از قدرت تمامیت‌خواه را به تصویر می‌کشد که ثبات اجتماعی را بر آزادی، دین و حقیقت وجودی انسان ترجیح می‌دهد (Huxley, 1932; Hamamra, 2017). از این منظر، هیزل موتس در پایان رمان، با وجود تجربه گناه و انکار، در مسیری قرار می‌گیرد که امکان رستگاری را برای او حفظ می‌کند؛ در حالی که سرنوشت شخصیت‌هایی چون جان وحشی، لیندا و برنارد مارکس، بیانگر بحران هویت و ناتوانی انسان در بازیابی معنای اصیل زندگی در جامعه فوردی است (O'Connor, 1952; Huxley, 1932). پدر ایسیدرو مسگوئر نیز با تأکید بر اینکه انسان ذاتاً در جست‌وجوی منشأ هستی و حقیقت متافیزیکی خویش است، این گرایش را بخشی از سرشت انسانی می‌داند؛ در حالی که در جهان هاکسلی، نظام دولت جهانی با بهره‌گیری از شرطی‌سازی، فناوری و کنترل روان‌شناختی، این میل فطری را سرکوب می‌کند و انسان را از پرسش‌های بنیادین درباره وجود و معنای زندگی دور می‌سازد (Meseguer, 1966; Farag, 2016; Fayz, Patel, & Zhang, 2024).

هاکسلی در دنیای قشنگ نو جامعه‌ای را ترسیم می‌کند که در آن انسان از آغاز تولد، از طریق مهندسی زیستی، شرطی‌سازی روان‌شناختی و نظام طبقاتی، برای ایفای نقشی از پیش تعیین‌شده آماده می‌شود؛ به گونه‌ای که هویت، شغل، شیوه اندیشیدن و حتی دامنه خواسته‌های او تحت کنترل دولت جهانی قرار دارد (Huxley, 1932; Hamamra, 2017). در این جامعه، «سوما» نه صرفاً یک ماده شیمیایی، بلکه ابزاری ایدئولوژیک برای حذف رنج، خاموش کردن پرسش‌های وجودی و جلوگیری از شکل‌گیری آگاهی انتقادی است (Huxley, 1932; Farag, 2016, p. 60). از همین رو، مصطفی موند با دفاع از حذف دین، هنر و آزادی، ثبات اجتماعی را بر حقیقت وجود انسان ترجیح می‌دهد (Huxley, 1932). در همین راستا، پدر ایسیدرو مسگوئر معتقد است که بحران انسان معاصر بیش از آنکه ناشی از سرکوب غرایز باشد، از گسست او از امر قدسی و سرکوب نیاز دینی سرچشمه می‌گیرد

(Meseguer, 1966). در مقابل، اوکانر در وایز بلاد این بحران را از خلال شخصیت «انوک امری» به تصویر می‌کشد؛ شخصیتی که با تکیه بر «خون دانا» می‌کوشد حقیقت را نه از طریق عقل و فناوری، بلکه از راه نوعی شهود درونی بیابد. فریاد او که می‌گوید: «فکر می‌کنی خونت از بقیه داناتر است، اما نیست! منم که دارم، نه تو، من!» (O'Connor, 1952)، بیانگر تلاشی برای یافتن منشأ هویت و حقیقت وجودی انسان است؛ تلاشی که در تقابل آشکار با انسان شرطی‌شده و مهندسی‌شده هاکسلی قرار می‌گیرد.

به نظر می‌رسد مصطفی موند و دیگر کارگزاران دولت جهانی می‌کوشند این باور را در شهروندان نهادینه کنند که سعادت انسان تنها در گرو تداوم نظام فوردی است و بیرون از این نظم، زندگی معنایی نخواهد داشت (Huxley, 1932). این نگرش را می‌توان در تقابل با روایت کتاب مقدس از منشأ سقوط انسان بررسی کرد؛ آنجا که خداوند به آدم فرمان می‌دهد: «اما از درخت معرفت نیک و بد مخور، زیرا روزی که از آن بخوری، هرآینه خواهی مرد» (کتاب مقدس، سفر پیدایش، ۲: ۱۷). از این منظر، هر دو نویسنده شخصیت‌هایی را به تصویر می‌کشند که در کشمکش عمیق بر سر حقیقت وجود خویش گرفتارند، اما راه‌حل‌های متفاوتی برای این بحران ارائه می‌کنند. هاکسلی با تکیه بر روان‌شناسی اجتماعی، مهندسی زیستی و فناوری، بحران هویت انسان مدرن را در جامعه‌ای تمامیت‌خواه به تصویر می‌کشد؛ در حالی که اوکانر مسئله وجود را در پرتو گناه، فیض و امکان رستگاری تحلیل می‌کند (Buchanan, 2002; Farag, 2016). چنان‌که مامباک^۱ نیز درباره پایان رمان وایز بلاد یادآور می‌شود، هیزل موتس «چشمان خود را کور می‌کند، سیم خاردار را بر بدن خویش می‌بندد و بر شیشه‌های شکسته گام برمی‌دارد»؛ اعمالی که نه صرفاً خودآزاری، بلکه نمادی از توبه، ریاضت و مواجهه نهایی او با حقیقت وجودی انسان به شمار می‌آید. بدین ترتیب، اگرچه هر دو نویسنده انسان را درگیر بحرانی وجودی می‌دانند، اوکانر رهایی را در بازگشت به حقیقت متافیزیکی جست‌وجو می‌کند، در حالی که هاکسلی پیامدهای حذف آن حقیقت را در جامعه‌ای مبتنی بر فناوری، کنترل و مصرف‌گرایی به نمایش می‌گذارد.

اوکانر «فیض» را نه صرفاً به‌عنوان مفهومی الهیاتی، بلکه به‌مثابه نیرویی روایی به کار می‌گیرد تا لحظه‌های رستگاری را در متن پدید آورد؛ لحظه‌هایی که شخصیت و خواننده را از عادت‌های ذهنی و

اخلاقی خارج کرده و با حقیقت وجودی انسان روبه‌رو می‌سازند (O'Connor, 1969, p. 112-114). از نگاه اوکانر، ادبیات زمانی کارکرد حقیقی خود را می‌یابد که بتواند با ایجاد نوعی «شوکه واقعیت»، مخاطب را به بازاندیشی در ایمان، گناه و امکان فیض الهی وادارد (O'Connor, 1969, p. 34). ویلسون نیز این لحظه‌های رستگاری را با نظریه «خشونت تثوواتیک» تبیین می‌کند و معتقد است که خشونت در آثار اوکانر نه امری صرفاً روایی، بلکه «رخدادهایی تثوواتیک در مقیاس کوچک» است که نظم روزمره را در هم می‌شکند تا حقیقت متعالی نهفته در دل روایت آشکار شود (Wilson, 2023, p. 58-61). از این منظر، خودآزاری و ریاضت جسمانی هیزل موتس در پایان وایز بلاد - از جمله کور کردن چشم‌های خود و بستن سیم خاردار بر بدن - نمادی از گذار از انکار به مواجهه با حقیقت وجودی و امکان رستگاری است، نه صرفاً عملی خشونت‌آمیز یا خودویرانگر (O'Connor, 1952, p. 226-232). تیلور نیز معتقد است که اوکانر از خلال این تصاویر تکان‌دهنده، هم شخصیت‌های داستان و هم خوانندگان را با پیامدهای گناه، تعصب و غفلت از حقیقت اخلاقی مواجه می‌کند و بدین ترتیب، آثار او از مرز یک روایت صرفاً مذهبی فراتر رفته و به نقدی عمیق بر وضعیت فرهنگی و معنوی انسان معاصر تبدیل می‌شوند (Taylor, 2025).

در مقابل، مصطفی موند در دنیای قشنگ نو می‌کوشد جهانی را بر پایه اصول فردی سامان دهد؛ جهانی که در آن علم، فناوری و کنترل اجتماعی جایگزین دین، آزادی و تجربه‌های متافیزیکی انسان می‌شوند (Huxley, 1932, p. 199-229). از این منظر، بحران وجودی شخصیت‌های هاکسلی نه از فقدان رفاه، بلکه از حذف اختیار، معنویت و امکان انتخاب سرچشمه می‌گیرد. دیس^۱ نیز معتقد است که اگرچه هاکسلی با نگاهی انتقادی آرمان‌شهرهای تکنوکراتیک را به سخره می‌گیرد، اما هم‌زمان در پی بازاندیشی درباره امکان یا امتناع تحقق یک «آرمان‌شهر جدی» در جهان مدرن است (Dees, 2011, p. 218-221). در مقابل، اوکانر از خلال شخصیت هیزل موتس، بحران ایمان را نه نقطه پایان، بلکه مرحله‌ای در مسیر مواجهه انسان با حقیقت وجودی خود می‌داند؛ از این‌رو، تلاش موتس برای بنیان نهادن «کلیسای بدون مسیح» بیش از آنکه نفی مطلق ایمان باشد، بازتاب بحران معنوی انسانی است که سرانجام با حقیقت گناه و امکان فیض الهی روبه‌رو می‌شود (O'Connor, 1952, p. 104-108, 226-232). بدین ترتیب، مقایسه دو رمان نشان می‌دهد که هاکسلی و اوکانر دو تفسیر متفاوت از

1. Dees

مسئله وجود انسان ارائه می‌کنند: هاکسلی پیامدهای سلطه فناوری و عقلانیت ابزاری بر هویت انسان را به تصویر می‌کشد، در حالی که اوکانر ریشه بحران وجودی را در گسست انسان از امر متعالی جست‌وجو می‌کند و راه برون‌رفت از آن را در مواجهه با فیض، رنج و رستگاری می‌بیند (Farag, 2016, p. 60; Wilson, 2023, pp. 58–61).

اگر اوکانر در روایت‌های خود امکان رستگاری را، بدون سلب آزادی از شخصیت‌ها، در برابر آنان قرار می‌دهد، هاکسلی پیامدهای جامعه‌ای را به تصویر می‌کشد که در آن آزادی فردی به بهای ثبات اجتماعی از میان رفته است. تقابل میان «جهان متمدن» و «منطقه وحشی‌ها» در دنیای قشنگ نو نشان می‌دهد که هاکسلی از رهگذر این دوگانگی، پیامدهای حذف معنویت، فردیت و اختیار را در جهان مدرن به نقد می‌کشد (Huxley, 1932, pp. 85–153). بوچانان نیز بر این باور است که جان وحشی سرانجام، در پی ناتوانی از سازگار شدن با جامعه مصنوعی و شکست در پابندی به معیارهای اخلاقی خویش، خودکشی می‌کند و این سرنوشت، نقدی بنیادین بر جامعه ساختگی هاکسلی به شمار می‌آید (Buchanan, 2002, pp. 84–86). در مقابل، هیزل موتس در پایان وایز بلاد با کور کردن چشمان خود و تحمل ریاضت جسمانی، مسیری را برمی‌گزیند که از منظر اوکانر نمادی از مواجهه با گناه، توبه و امکان رستگاری است (O'Connor, 1952, pp. 226–232). اشنپ^۱ نیز معتقد است که کنش‌های نهایی این شخصیت‌ها خواننده را به «خودآزمایی» و بازاندیشی در بنیان‌های وجودی خویش فرامی‌خواند. بر این اساس، تفاوت بنیادین دو نویسنده در آن است که اوکانر بحران وجود انسان را با بازگشت به حقیقت متافیزیکی و فیض الهی تبیین می‌کند، در حالی که هاکسلی پیامدهای جایگزینی فناوری، قدرت و ایدئولوژی فوردی به جای معنویت را به تصویر می‌کشد؛ از این رو، هر دو رمان، با وجود تفاوت در مبانی فکری، خواننده را به بازاندیشی در منشأ معنا، آزادی و حقیقت وجود انسان فرا می‌خوانند.

اوکانر بر این باور است که «ترس از خداوند» سرچشمه معرفت و حکمت است و از همین رو، شخصیت‌های خود را در موقعیت‌هایی قرار می‌دهد که از خلال گناه، رنج و فیض، به حقیقت وجودی خویش نزدیک شوند (O'Connor, 1969, p. 32–36). در مقابل، هاکسلی در دنیای قشنگ نو جهانی را ترسیم می‌کند که در آن نظام فوردی و شخصیت مصطفی موند، به‌عنوان عالی‌ترین مرجع

قدرت، جایگزین اقتدار دینی و متافیزیکی شده‌اند؛ نظمی که مشروعیت خود را نه از امر قدسی، بلکه از علم، فناوری و حفظ ثبات اجتماعی به دست می‌آورد (Huxley, 1932, p. 199–229). با این حال، هاکسلی خود نیز پایداری چنین نظمی را قطعی نمی‌داند و از خلال تقابل میان جان وحشی و مصطفی موند، محدودیت‌های جامعه‌ای را آشکار می‌سازد که سعادت را به بهای حذف آزادی، ایمان و حقیقت وجودی انسان به دست آورده است. دیس نیز معتقد است که هاکسلی با وجود نقد آرمان‌شهرهای تکنوکراتیک، نسبت به «ایمان ساده‌انگارانه به پیشرفت اجتناب‌ناپذیر، برتری دولت بر فرد و گرایش آرمان‌شهرهای مدرن به توجیه رنج و خشونت به امید تحقق آینده‌ای آرمانی» هشدار می‌دهد (Dees, 2011, p. 212). از این منظر، تفاوت بنیادین دو نویسنده در منشأ رستگاری انسان آشکار می‌شود؛ اوکانر آن را در بازگشت به حقیقت الهی و فیض جست‌وجو می‌کند، در حالی که هاکسلی نشان می‌دهد هر نظامی که معنویت و آزادی انسان را فدای ثبات و کنترل کند، سرانجام با بحران وجودی و فروپاشی ارزش‌های انسانی روبه‌رو خواهد شد.

۶. نتیجه‌گیری

مقایسه تطبیقی رمان‌های دنیای قشنگ نو آلدوس هاکسلی و وایز بلاد فلائری اوکانر نشان داد که هر دو نویسنده مسئله «وجود انسان» و جایگاه او در جهان را به‌عنوان یکی از بنیادی‌ترین دغدغه‌های آثار خود مطرح می‌کنند، اما این مسئله را بر پایه دو نظام فکری متفاوت تبیین می‌سازند. یافته‌های پژوهش نشان داد که هاکسلی با بهره‌گیری از روایت دیستوپیایی و شخصیت‌پردازی مبتنی بر جامعه‌ای مهندسی‌شده، پیامدهای سلطه فناوری، جبر اجتماعی و حذف معنویت را بر هویت انسان به تصویر می‌کشد. در مقابل، اوکانر با تکیه بر مبانی الهیاتی و سنت کاتولیکی، شخصیت‌های خود را در مسیر مواجهه با گناه، رنج، انتخاب و امکان رستگاری قرار می‌دهد تا حقیقت وجود انسان را در پرتو رابطه او با امر متعالی آشکار سازد. از این رو، هرچند هر دو نویسنده به بحران وجود انسان در جهان معاصر می‌پردازند، تفاوت بنیادین آنان در منشأ این بحران و شیوه برون‌رفت از آن است؛ هاکسلی بحران را پیامد سلطه ساختارهای فناورانه و ایدئولوژیک می‌داند، در حالی که اوکانر راه برون‌رفت از آن را در بازگشت به حقیقت متافیزیکی و معنوی انسان جست‌وجو می‌کند.

یافته‌های این پژوهش همچنین نشان داد که نظریه «راز الهی» ظرفیت قابل‌توجهی برای خوانش شخصیت‌پردازی دنیای قشنگ نو و تحلیل مفهوم وجود انسان فراهم می‌آورد. این چارچوب نظری

آشکار می‌سازد که شخصیت‌های هاکسلی را می‌توان نه صرفاً به‌عنوان عناصر یک روایت علمی - تخیلی، بلکه به‌مثابه بازنمایی بحران انسان در جهانی تفسیر کرد که در آن فناوری، قدرت و نظام‌های ایدئولوژیک جایگزین ارزش‌های متافیزیکی شده‌اند. در مقابل، اوکانر با تکیه بر مبانی الهیاتی، شخصیت‌ها را موجوداتی برخوردار از اختیار، امکان خطا و ظرفیت رستگاری معرفی می‌کند و از این رهگذر، تصویری متفاوت از حقیقت وجود انسان ارائه می‌دهد. بر این اساس، مهم‌ترین وجه افتراق دو نویسنده در منشأ معنا و هویت انسان نهفته است؛ هاکسلی پیامدهای سلطه نظام‌های فناوریانه و کنترل‌گر را بر حیات انسان به تصویر می‌کشد، در حالی که اوکانر حقیقت وجود انسان را در نسبت او با امر الهی و امکان تعالی معنوی جست‌وجو می‌کند. از این‌رو، نوآوری این پژوهش در آن است که با بهره‌گیری از نظریه «راز الهی»، امکان خوانشی تازه از شخصیت‌پردازی دنیای قشنگ نو را فراهم ساخته و نشان داده است که مقایسه این دو رمان، افق‌های جدیدی برای فهم رابطه میان ادبیات، متافیزیک و مفهوم وجود انسان در اندیشه معاصر می‌گشاید.

References

- Agier, D. (2022). Biopolitical objectives in Brave New World. *Journal of Bioethical Studies*, 5(1), 150–167.
- Anthony, M. (2007). New China: Big Brother, Brave New World, or Harmonious Society? *Journal of Futures Studies*, 11(4), 15–40.
- Bartolone, G. (2018). The struggle between utopia and dystopia in late capitalism: Control, alienation, and resistance in Mr. Robot and Black Mirror (Master's thesis, Leiden University).
- Buchanan, B. (2002). Oedipal dystopia: Freud and Lawrence in Aldous Huxley's Brave New World. *Journal of Modern Literature*, 25(4), 75–89.
- Catholic World Report. (2025). Confronting mortality: O'Connor's sacramental vision.
- Deese, R. S. (2011). Julian and Aldous Huxley in the twentieth century. *Journal for the Study of Religion, Nature and Culture*, 5(2), 210–240.
- Ekéus, R. (2018). Presuppositions and unshared assumptions in Flannery O'Connor's Wise Blood. *Style*, 52(3), 189–211.
- Farraj, A. A. A. (2016). Slavery and freedom in Aldous Huxley's Brave New World. *International Journal of English and Literature*, 7(4), 57–61.
- Fayez, A., Patel, B., & Zhang, L. (2024). Biopower in Huxley's Brave New World. *Journal of Dystopian Studies*, 12(3), 340–360.

- Font-Ciella, H. B. (2018). Postmodernity, addictive societies, cannabis, and suicidal behavior: Toward a Brave New World. *Adicciones*, 30(1), 3–8.
- Hammamreh, B. T. (2017). A Foucauldian reading of Aldous Huxley's Brave New World. *Theory and Practice in Language Studies*, 7(1), 12–17.
- International Journal of Social Science Archives. (2024). From hypnopaedia to social credit: Biopolitical echoes. *International Journal of Social Science Archives*, 8(1), 100–120.
- Lee, K. (2024). Pronatalism and the biopolitics of reproduction in Brave New World. *PhilArchive*, 1–20.
- Smithson, F. (2023). Redemption in the fiction of Flannery O'Connor. *Georgia Bulletin*, 98(4), 1–8.
- Taylor, J. (2025, March 22). Flannery O'Connor at 100: Race, region and redemption. *The Guardian*.
- Wilson, H. (2023). Theopoetic violence in the fiction of Flannery O'Connor. *Journal of Theopoetics*, 3(2), 50–70.
- Yang, D. Y., & Chen, Y. Y. (2019). The effects of media censorship: 1984 or Brave New World? *American Economic Review*, 109(9), 2294–2332.

تمثّلات مفهوم الوجود الإنساني في روايات ألدوس هكسلي وفلانري أوكونور: دراسة مقارنة قائمة على الفكر الفوردي ونظرية «السّر الإلهي»

سعيد رحيمي بور^{*١} | غلام رضا مُجّدي^٢

١. الكاتب المسؤول، أستاذ مساعد، فرع اللغة الإنجليزية وآدابها، كلية اللغات والآداب، جامعة فرهنگيان، مدينة إيلام، إيران.

العنوان الإلكتروني: sdrahimipour@cfu.ac.ir

٢. المرتبة العلمية: أستاذ مساعد، قسم اللغة الفارسية وآدابها، كلية اللغات والآداب، جامعة فرهنگيان، مدينة إيلام، إيران.

العنوان الإلكتروني: gholamreza.mohammadi@cfu.ac.ir

معلومات المقال	الملخص
نوع المقال: مقالة محكمة	تُعَدُّ الأدب المقارن إطارًا علميًا مهمًا لدراسة الأعمال الأدبية وتحليل أوجه التشابه والاختلاف بينها، كما يُتيح الكشف عن الرؤى الفكرية والفلسفية التي تُشكّل البنية العميقة للنصوص الأدبية. يهدف هذا البحث إلى دراسة تمثّلات مفهوم الوجود الإنساني في روايتي «العالم الجديد الشجاع» لألدوس هكسلي و«الحكمة الدائمة» ^{**} لفلانري أوكونور من خلال تحليل الشخصيات، اعتمادًا على المنهج الوصفي-التحليلي والمقاربة الأدبية المقارنة. وقد تناولت الدراسة البنية السردية، والرموز، وأفعال الشخصيات، والسياقات الفكرية والثقافية في الروايتين، بهدف الكشف عن كيفية تمثيل الوجود الإنساني وعلاقته بالله، والتكنولوجيا، والحرية، والحقيقة الميتافيزيقية. وأظهرت النتائج أن هكسلي يقدّم الإنسان في إطار نظام فوردي يقوم على الضبط الحيوي وهيمنة التكنولوجيا، حيث تتراجع الحرية الفردية والقيم الروحية لصالح الاستقرار الاجتماعي، في حين تُبرز أوكونور، انطلاقًا من نظرية «السّر الإلهي»، الوجود الإنساني بوصفه مسارًا يقوم على الإيمان، والإرادة الحرة، والمسؤولية الأخلاقية، والخلاص الروحي. كما كشفت الدراسة أن الشخصيات تُعدّ الوسيلة السردية الرئيسة التي يُعبّر من خلالها الكاتبان عن رؤيتهما الفلسفية واللاهوتية المتباينتين. وتخلص الدراسة إلى أن القراءة المقارنة للروايتين تُسهم في تعميق فهم مفهوم الوجود الإنساني، وتُبرز أهمية التكامل بين الأدب، والفكر الفوردي، والدين في تفسير الرواية الحديثة وتحليل أبعادها الفكرية والثقافية.
الوصول: ١٤٣٧/٠٥/٢٨	
التنقيح والمراجعة: ١٤٣٧/١٢/٢٩	
القبول: ١٤٣٨/٠١/٠٢	
النشر: ١٤٣٨/٠١/٠٧	
الكلمات الدلّيلية:	
العالم الجديد الشجاع ،	
الحكمة الدائمة ،	
تحليل الشخصيات ،	
الأدب المقارن ،	
الوجود الإنساني.	

الإحالة: رحيمي بور، سعيد؛ مُجّدي، غلام رضا (١٤٤٨). تمثّلات مفهوم الوجود الإنساني في «العالم الجديد الشجاع» و«الحكمة الدائمة»: دراسة مقارنة قائمة على

الفكر الفوردي ونظرية «السّر الإلهي». بحرث في الأدب المقارن، ١٦ (٢)، ٥٧-٧٧.

النشر: جامعة رازي

© الكتاب.

DOI: 10.22126/jcl.2026.13187.2740